

Pripravovaná novela Občianskeho zákonníka - úprava premlčania vydania bezdôvodného obohatenia z neplatnej alebo zrušenej zmluvy

Oproti § 107 ods. 3 OZ, podľa ktorého „Ak sú účastníci neplatnej alebo zrušenej zmluvy povinní navzájom si vrátiť všetko, čo podľa nej dostali, prihliadne súd na námietku premlčania len vtedy, ak by aj druhý účastník mohol premlčanie namietat.“, navrhovaná novela OZ modifikuje (dopĺňa) aktuálny zákonný text nasledovne: „Ak sú strany povinné vrátiť si navzájom plnenie, ktoré nadobudli podľa neplatnej alebo zrušenej zmluvy, prihliadne súd na námietku premlčania len vtedy, ak by aj druhá strana mohla premlčanie namietat; **to platí aj v prípade, ak vzájomné plnenie alebo jeho časť zatiaľ poskytla iba jedna strana, alebo ak strany plnili navzájom v rôznom čase.**“ (§ 114g ods. 3).

Dôvodová správa k navrhovanej právnej úprave uvádza:

„V ods. 3 sa preberá pôvodné znenie § 107 ods. 3 s doplnením, ktoré vyplýva zo záverov právnej teórie. Námietka premlčania má v prípade synalagmatických záväzkov pri neplatných zmluvách alebo zaniknutých záväzkoch povahu tzv. vzájomnej námietky, pri ktorej musí byť nevyhnutne zachovaný princíp rovnosti. Je neakceptovateľné, aby sa jedna zo strán synalagmatického záväzku námietkou premlčania ubránila povinnosti plniť, pokiaľ druhá strana takúto možnosť nemá. To môže nastať v prípade, ak plynutie času nemá na právo druhej strany vplyv (napr. nepremlčateľné vlastnícke právo), prípadne **ak z neplatnej alebo zaniknutej zmluvy aspoň čiastočne plnila iba jedna strana a zodpovedajúce protiplnenie protistrany nebolo poskytnuté (nemá sa teda u jednej zo strán čo vrátiť ani premlčať)**. Rovnaký princíp sa uplatní aj vtedy, ak boli vzájomné plnenia poskytnuté s časovým odstupom, ktorý má za následok aktuálne premlčanie nároku na vrátenie iba jedného z nich. Právo namietnuť premlčanie musí byť v týchto prípadoch dané obom stranám súčasne (vzájomná námietka premlčania), bez ohľadu na skutočnosť, či niektorá z nich toto právo využije alebo nie.“

V dostupnej slovenskej, ani českej právnej teórii a judikatúrnych záverov som však nenašiel podporu pre zvýraznenú navrhovanú právnu úpravu. Opačný právny názor naopak vyplýva z nasledovných komentárov a súdnych rozhodnutí (k aktuálne platnému § 107 ods. 3 OZ):

„Aksi teda strany neplatnej alebo zrušenej zmluvy už na základe nej plnili, pôjde o synalagmatickú reštitučnú povinnosť vydať si bezdôvodné obohatenie navzájom (...). Ak by však proti sebe v tomto prípade stáli povinnosť vrátiť peňažné plnenie oproti „vydaniu“ vlastníckeho práva, bolo by krajne nespravodlivé umožniť namietat premlčanie len jednej strane záväzku (na druhej strane záväzku stojí nepremlčateľné vlastnícke právo). V takýchto prípadoch súd na prípadnú námietku premlčania neprihliadne.“ (ŠTEVČEK, M. a kol.: Občiansky zákonník 1, Komentár. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 701).

„Ustanovenie § 107 ods. 3 OZ možno aplikovať iba na tie prípady, kde podľa zmluvy každý z účastníkov (nie iba jeden) niečo dostal, a teda je povinný druhému účastníkovi pri neplatnosti alebo zrušení zmluvy vrátiť to, čo dostal (V 5/1986).“ (In: FEKETE, I.: Občiansky zákonník 1. Veľký komentár. Bratislava, Eurokódex 2011, s. 516).

„Použití ustanovení § 107 ods. 3 samozrejme nepříchází v úvahu tam, kde ještě nedošlo k plnění; v tomto případě není co vrátit. Došlo-li zatím k plnění toliko jednou ze smluvních stran, půjde

o samostatný nárok na vrátení plnení a vzájemná námitka promlčení rovněž nepřichází v úvahu. (In: ELIÁŠ, K. a kol.: Občanský zákoník, Velký akademický komentář 1. svazek. Praha, Linde 2008, s. 435).

„Toto ustanovení lze podle soudní praxe aplikovat jen na ty případy, kdy podle smlouvy každý z účastníků (nikoliv jej jeden) něco dostal, a je proto povinen druhému účastníkovi při neplatnosti nebo zrušení smlouvy vrátit to, co dostal.“ (In: FIALA, J., KINDL, M. a kol.: Občanský zákoník. Komentář. 1. díl. 1. vyd. Praha: WoltersKluwer ČR, 2009, s. 330).

Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dne 29.8.2008, sp. zn. 33 Odo 1109/2006: „Na základě neplatné kupní smlouvy se právnímu předchůdci žalovaných dostalo finančního plnění a žalobci, který měl získat vlastnické právo k jeho nemovitostem, se plnění podle smlouvy nedostalo, neboť k převodu vlastnického práva podle § 133 odst. 2 obč. zák. nedošlo. Nestal-li se žalobce vlastníkem dotčených nemovitostí, vzniklo jen jemu právo domáhat se vrátení plnění z neplatné smlouvy podle § 457 obč. zák.; žalovaným z tohoto titulu právo na vrátení plnění (vlastnického práva) nemohlo vzniknout. Nebylo proto namístě aplikovat § 107 odst. 3 obč. zák. a odvolací soud zjištěný skutkový stav správně poměřoval ustanovením § 107 odst. 2 obč. zák.; jeho právní závěr o promlčení nároku žalobce je tak správný.“

Rozsudok Najvyššieho súdu ČR z dne 29.5.2007, sp. zn. 26 Odo 806/2005: „O synallagmatický (vzájemný) závazek ve smyslu ustanovení § 107 odst. 3 a § 457 obč. zák. nešlo mezi žalobcem a žalovaným již z toho důvodu, že žalobci nebylo (v daném případě na základě kupní smlouvy ze dne 19. března 1999) poskytnuto žádné protiplnění – žalobce sice zaplatil kupní cenu předmětných nemovitostí žalovanému, ale jejich vlastnictví nebylo na něj (na základě kupní smlouvy ze dne 19. března 1999) převedeno. Žalobci proto nevznikla (na základě kupní smlouvy ze dne 19. března 1999) povinnost žalovanému cokoli vydat a nemůže se tak úspěšně dovolávat aplikace § 107 odst. 3 obč. zák. (srov. např. rozsudky Nejvyššího soudu České republiky z 26. dubna 2005, sp. zn. 32 Odo 1142/2004, a ze 14. prosince 2005, sp. zn. 29 Odo 211/2005 /ústavní stížnosti podané proti citovaným rozhodnutím byly odmítnuty usneseními Ústavního soudu České republiky z 2. února 2006, sp. zn. III. ÚS 364/05, a z 8. srpna 2006, sp. zn. I. ÚS 178/06/).“

Záver: Je otázkou, či je navrhovaná právna úprava premlčania podľa § 114g ods. 3, vzťahujúca sa aj na záväzky kde si zmluvné strany ešte navzájom neplnili, vhodná, resp. kompatibilná s teóriou synallagmatických záväzkov (k tomu pozri napríklad CSACH, K.: Synallagmatické záväzky a ich súdne uplatňovanie. XXVI. Karlovarské právnické dny, Sborník, r. 2018, s. 199 a nasl.). Nedotknutou ostala tiež otázka premlčania zdanlivých (nulitných) právnych úkonov (napríklad plnenie v mene non subjektu – ešte nevznikutej obchodnej spoločnosti, viď § 610 NOZ ČR a rozhodnutie NS ČR 32Odo/1142/2004). Ak má zákonodarca záujem postihnúť novelou prípady, keď k plneniu jednej strany ešte nedošlo, má záujem nepravou legislatívnou medzerou postihnúť aj prípady nulitných právnych úkonov? V záujme odstránenia budúcich výkladových rozporov by k tomu mohla dôvodová správa zaujať bližšie stanovisko.